

## Redaktionelt forord

AF CHRISTOFFER BASSE ERIKSEN, NICOLAI VON EGGERS & MATHIAS HEIN JESSEN

---

SLAGMARK #72  
SIDER: 9-15

Da Dagbladet Information for nylig bragte en filosofisk vinkel på den igangværende flygtningekrise, vendte de sig mod Giorgio Agamben (f. 1942) og dennes teori om undtagelsestilstanden og det nøgne liv. Som fortolker af Agambens teori forklarede den danske filosof Søren Gosvig Olesen, at flygtningen med sin udflydende identitet – flygtningen er ikke et retssubjekt, men er stadig underlagt loven; flygtningen er inkluderet i loven som ekskluderet – gør nationalstatens sammenbrud tydeligt. Med Gosvigs ord: ”Middelhavet er i undtagelsestilstand, og det er nøgne liv, der flyder rundt dér. Og ofte i død tilstand, uden at det regnes som hverken mord eller ofring. Vi har altså et system i Europa, der tvinger folk ud i de her både med enorme dødsrater til følge”.

At Information vendte sig mod netop Agamben – og dennes begreber om undtagelsestilstand og nøgent liv – var kun naturligt, ja, nærmest forventeligt. I løbet af de seneste tyve år er den italienske filosof gradvist blevet en af de mest markante filosofiske stemmer i det offentlige rum, og hans analyser og begreber rækker langt udover det filosofiske laboratorium, i hvilket, de er udviklet.

Agamben har været filosofisk aktiv længe og har udgivet en række bøger siden starten af 1970'erne, men trådte for alvor ind på den filosofiske og samfundskritiske scene i 1995 med udgivelsen af *Homo Sacer – Den suveræne magt og det nøgne liv* (1995), den første udgivelse i *Homo Sacer*-serien; den stort anlagte undersøgelse af magten i Vesten, der udgør ni bøger og først er blevet afsluttet i 2015. Med sine analyser af undtagelsestilstanden som konstitutiv for den politiske orden og den biopolitiske reduktion af livet til nøgent liv, som for alvor blev fortsat i *Undtagelsestilstand* i 2003 (da. 2009), der udkom i kølvandet på krigen mod terror efter

9/11, blev Agambens analyser for alvor udbredt til ikke bare filosofisk analyse, men til offentlig brug.

At Agamben er blevet så populær er både forståeligt, men også paradoksalt (gennem de senere år er en række af Agambens bøger således også blevet oversat til dansk). På den ene side er Agambens værker og analyser – på grund af deres ofte provokerende natur – intuitivt forståelige, og de indgyder umiddelbart til refleksion og overvejelse hos læseren. På den anden side er de ekstremt tekniske, følger en særlig stil, der udfolder sig som kortere kommentarer til forskellige tekster af vidt forskellig karakter gennem (idé)historien, og de opererer med en indforstået jargon, der særligt trækker på tænkere som Martin Heidegger, Hannah Arendt, Michel Foucault og Walter Benjamin. Dette gør Agambens værker både tilgængelige og ikke-tilgængelige for den ikke-specialiserede læser, ligesom gentagne læsninger altid åbner mere og mere op for den specialiserede.

Således har en række af Agambens kernebegreber fået deres eget liv udenfor deres filosofiske og idéhistoriske oprindelse – og dét i en sådan grad, at de er blevet en del af den offentlige debat og kan figurere som overskrifter i selv danske dagblade. Agambens popularitet har imidlertid også haft sin pris. Hans værker tager som nævnt langt hen ad vejen form af kommentarlitteratur på den vestlige filosofiske kanon. De er skrevet i et stærkt indforstået sprog fyldt med implicitte og eksplicitte referencer til alt fra antik filosofi, romerret, kirkefædre, middelaldermunke og oplysningsfilosofi til det 20. århundredes filosofi, kunst, skønlitteratur og poesi. Det er i en levende diskussion, fortolkning og analyse af alle disse tekster og (idé)historiske begivenheder, at Agamben udvikler sin filosofi. Så når disse forbindelser – læsningerne, som Agambens filosofisk-tekniske begreber trækker på – skæres væk til gengæld for at indsætte begreberne i en politologisk og sociologisk litteratur og en offentlig debat, er der en fare for, at de mister eller taber deres betydning og – hvad vigtigere er – det kritiske potentiale og de indsigter, som var indlejret i dem.

Der er selvfølgelig altid en risiko for, at filosofiske kernebegreber udvandes eller transformeres, og det er en risiko, man må og skal løbe, hvis man vil udvikle nye tanker og sætte de allerede tænkte i nye relationer. Agamben indbyder da også selv til dette, når han for eksempel taler om lufthavnen som den moderne verdens undtagelsestilstand eller om mobiltelefonen som et moderne magtinstrument. Det er det, der gør filosofien og idéhistorien levende og giver den en kritisk og vedkommende kraft.

Med dette nummer af Slagmark har vi imidlertid ønsket at trække os tilbage fra den anvendelse af Agambens begreber, som er blevet så udbredt i de senere år. Vi vil i stedet gå ind i laboratoriet, hvor disse begreber udvikles. I invitationen til vores bidragsydere pålagde vi dem således at forholde sig til, hvad Agamben *gør*; hvordan han læser og fortolker tekster og begivenheder, hvilke kilder han finder frem af arkivet, men også hvordan vi i streng teknisk forstand skal forstå de kernebegreber, han udvikler og arbejder med. Dette afspejler selvfølgelig, at SLAGMARK er et akademisk tidsskrift indenfor den idéhistoriske fagdisciplin bredt defineret, men det afspejler samtidig et håb fra os om, at værdien af dette kerne-idéhistoriske arbejde kan smitte af på den interessante og levende brug, som allerede findes af Agambens filosofi. Måske kan vi faktisk forstå endnu mere om den verden, vi lever i, og de politiske problemer, vi står overfor, hvis vi for alvor har en forståelse for de komplekse og mangefacetterede filosofiske implikationer, som det netop er Agambens styrke at læse frem.

Resultatet er blevet det følgende temanummer, som vi kunne have givet titlen ”Agamben som politisk filosof og idéhistoriker”. Med en enkelt undtagelse fokuserer temaartiklerne nemlig på de politiske elementer og implikationer af Agambens tænkning. Vi må indrømme, at det egentlig ikke var vores intention, at det skulle blive sådan, men samtidig er det måske heller ikke så overraskende: Agambens fokus er først og fremmest det politiske og den politiske tæknings historie og ontologi. Det betyder ikke, at Agamben kan reduceres til værende en politisk tænker, men det fylder meget i hans værk og ikke mindst i *Homo Sacer*-projektet.

Når man taler om Agambens undersøgelser af politikens historie og ontologi, er det vigtigt at pointere, at der ikke er tale om to adskilte størrelser. I forlængelse af Martin Heidegger forstår Agamben ikke historie og ontologi adskilt, for så vidt som væren selv er kendetegnet ved sin historicitet. I praksis betyder det, at Agambens undersøgelser af det politiske bliver til undersøgelser af, hvordan centrale politiske begreber og praksisser såsom f.eks. liv, økonomi og regering er blevet til gennem historien. Agamben spørger ikke, hvad økonomi *er*, men hvordan økonomi er kommet til at blive det fænomen, som vi tager for givet i dag og hvilke implikationer og måder at tænke på, der ligger i det. Samtidig har han et veludviklet blik for, at vores hverdagslige og selvfølgelig omgang med politiske praksisser ofte skjuler betydninger, som ikke kan opdages gennem analyse af praksisserne selv, men kun igennem de forandringer og forbindelser, som praksisserne historisk har haft, og

som de altså skjult stadig har. Det er den politiske tænknings indre selvmodsigelser og begrænsninger, som Agamben eftersøger.

Agamben bliver ofte nævnt som én blandt flere nutidige (venstreorienterede) filosoffer, som f.eks. Alain Badiou, Jacques Rancière og Slavoj Žižek, der forsøger at genoplive et venstreorienteret eller kommunistisk projekt i dag, og hvor særligt Badiou og Žižek har forsøgt at udvikle eller arbejde med en politisk ontologi. Hvad der adskiller Agamben fra de to sidstnævnte, er særligt det større fokus på den historiske udvikling af fundamentale kategorier og figurer, der samtidig peger i retning af transhistoriske indsigter i selve værens forfatning og den politiske tænknings indre selvmodsigelser og begrænsninger.

Det er samtidig i den idéhistoriske tilgang til sit materiale, at inspirationen fra Michel Foucault viser sig tydeligst. Dette kommer til udtryk i Agambens forsøg på at udvikle Foucaults arkæologiske og genealogiske indgangsvinkel til begrebs- og kategoriudvikling. I den forstand er det måske ikke overraskende, at Agambens begrebsudvikling er ved at lide samme skæbne som Foucault: Fra at være udviklet med henblik på at forstå tekniske filosofiske og idéhistoriske problemstillinger af ontologisk karakter bliver kernebegreberne og fortolkningskategorierne først vidt integreret i en (i bred forstand) sociologisk litteratur for kort derefter at blive allemandseje som en del af den offentlige debat. Det er ikke en bevægelse, som skal begrædes, men i stedet en bevægelse, der skal kvalificeres. Vi håber med dette temanummer at kunne kvalificere forståelsen af Giorgio Agambens idéhistoriske tænkning.

\*\*\*

I den første artikel i tema-nummeret, "Forvaltningen af det bestående", kigger **Mathias Hein Jessen** nærmere på det, Agamben selv kalder et 'afgørende punkt' i *Homo Sacer*-projektet med udgivelsen af *Il regno e la gloria* (Riget og herligheden) i 2007. Med sin undersøgelse af Treenighedens *oikonomia* og en videreudvikling af Foucaults begreb om 'gouvernementalitet' viser Agamben, hvordan magten i Vesten er konstitueret ved en fundamental uskelnelighedszone mellem suveræniteten og regering og politik og økonomi. Dette viser, at magten i Vesten er karakteriseret ved en kontinuerlig forvaltning af det bestående; af økonomien og af de eksisterende økonomiske og politiske magtforhold.

I sin artikel ”Fra Athen til Auschwitz – et essay om de politiske (u-)muligheder i Agambens tænkning” undersøger **Mikkel Flohr** betydningen af *borgerkrig* i Agambens filosofi. Flohr viser, hvordan Agambens forståelse af borgerkrig lægger sig op ad Carl Schmitts forestilling om *undtagelsestilstand*, hvor borgerkrigen er optaget i den suveræne stat. Men det er netop Agambens brug af Schmitts undtagelsestilstandsbegreb, der, ifølge Flohr, umuliggør at politik kan blive et frigørende projekt. Flohr vender derfor blikket mod den italienske postautonome tradition og dens begreb om eksodus og finder her en mulighed for at sprænge bindingen mellem borgerkrig og suverænmagt.

Vi fortsætter med en oversættelse af **Giorgio Agambens** tekst ”Elementer til en teori om den destituerende magt”, som er baseret på et foredrag afholdt i Frankrig i 2013. Her gør Agamben sig tanker over sit *Homo Sacer*-projekt og dets forsøg på at bestemme ’det politiske’. Han viser, hvordan begrebet *inoperativitet* har været centralt for hans forståelse af det politiske og udvikler herfra tesen om den destituerende magt. Modsat konstituerende magt er den destituerende magt kendetegnet ved ikke at reproducere den guvernementale maskine, men i stedet at gøre den uvirksom og derved at skabe muligheden for en ny livsform.

I ”Folket som rest” undersøger **Mikkel Bolt** Agambens tvetydige forhold til Marx. Bolt argumenterer for, at Agambens referencer til Marx på trods af, at de er sjældne og sparsomme, altid optræder på strategisk vigtige steder, og at Agamben forvandler Marx’ kritik af den politiske økonomi til ontologi, hvilket er afgørende for Agambens forståelse af folk (som rest), bevægelser, magt og modstand.

I den korte ”Indledende note om demokrati-begrebet” diskuterer **Giorgio Agamben** den tvetydighed, der ligger i demokrati-begrebet, som på én gang henviser til konstitutionen af en politisk orden og forvaltningen af en politisk orden. Agamben sporer denne tvetydighed til hjertet af den vestlige politiske tænkning: I Aristoteles’ *Politikken* og Jean-Jacques Rousseaus *Samfundspagten*. Ifølge Agamben er det først, når vi forstår og opgiver at være fastlåst i denne filosofisk-politiske forståelsesramme af det politiske liv, at et egentligt politisk projekt bliver muligt.

**Nicolai von Eggers** kritiserer i sin artikel ”Fra konstituerende til destituerende magt” Agambens forståelse af suveræniteten, særligt ud fra en kritik af Agambens læsning af Aristoteles. Der argumenteres for, at denne suverænitetsforståelse hviler på en stærkt problematisk læsning af det græske suverænitetsbegreb, og at denne (fejll)læsning er afgørende for Agambens politiske projekt og for dennes idé om at

gå fra en konstituerende til en destituerende magt. *Contra* Agamben argumenteres der for, at et genuint politisk og emancipatorisk projekt, for at kunne lykkes, må fastholde visse problematiske, men uomgængelige elementer såsom suveræniteten og konstituerende magt.

I ”Agambens kairologi” undersøger **Nicolai Krejberg Knudsen** Agambens tids- og erfaringsbegreb, som det kommer til udtryk i Agambens bog om Paulus. Knudsen viser, hvorledes Agamben trækker på Heideggers Paulus-forelæsninger fra 1920-1, og hvordan Agambens idéer om tid og erfaring således kan læses som en videreudvikling af-, men også et opgør med Heideggers fænomenologi. Ydermere vises det, hvordan denne tids- og erfaringsopfattelse er essentiel for at forstå hans begreb *impotentialitet* – forstået som en slags *ophævelse* eller *tilbagekald*, der suspenderer den herskende orden uden at destruere den. Det fænomenologiske aspekt af hans tænkning er således afgørende for at forstå Agambens etiske og politiske filosofi.

Temasektionen afsluttes med **Jørn Erslev Andersens** tekst ”Beskrivelse uden sted”, der undersøger Agambens brug af begrebet paradigme for derved bedre at kunne forstå Agambens brug af litterære eksempler. Erslev Andersen argumenter for, at Agambens forståelse af paradigme beror på idéen om paradigmatiske singularitet. Denne idé bliver efterprøvet og udviklet ved at bruge den som læsematrix på tre litterære eksempler; tekster af Friedrich Hölderlin, James Joyce og Samuel Beckett.

Sektionen **Slagmark debat** tager denne gang form af en paneldebat med afsæt i Søren Maus bog *Hæv stemmen!*, der udkom op til det danske folketingsvalg den 18. juni i år. Vi har inviteret fire kritikere – Nicolai von Eggers, Bue Rübner Hansen, Lotte Folke Kaarsholm og Rune Møller Stahl – til at læse og diskutere bogen. De giver hver deres bud på, om Søren Mau har ret i, at stemmeafgivning blot er et tomt ritual. Slutteligt giver vi Søren Mau ordet, så han kan svare sine kritikere.

Ellers er der ikke andet at sige end god fornøjelse med læsningen.

Her følger kort en oversigt over Agambens *Homo Sacer*-projekt, samt andre oversættelser af Agamben til dansk.

### **Oversigt over *Homo Sacer*-projektet**

**I:** *Homo Sacer. Den suveræne magt og det nøgne liv* (1995).

**II, 1:** *Undtagelsestilstand* (2003, da., Forlaget Philosophia, 2009).

**II, 2:** *Stasis. Borgerkrig som politisk paradigme* (2015).

**II, 3:** *Sprogets sakramente. En arkæologi om eden* (2008, da., Forlaget Wunderbuch, 2012).

**II, 4:** *Riget og herligheden. En teologisk genealogi om økonomi og regering* (2007).

**II, 5:** *Opus Dei. En arkæologi om embedet* (2012).

**III:** *Resterne fra Auschwitz. Arkivet og vidnet* (1998, da., Kunstakademiets Billedkunstsoler, 2012).

**IV, 1:** *Den højeste fattigdom. Klosterregler og livs-form* (2011).

**IV, 2:** *Brugen af kroppene* (2014).

### **Andre værker af Agamben på dansk**

*Hvad er et dispositiv? Og to andre essays* (Forlaget Slagmark, 2010).

*Nøgenhed* (2009, Forlaget Anis, 2012).

*Midler uden mål. Noter til politikken* (1996, Forlaget Wunderbuch, 2015).

